
Javne zelene površine: Predstavitev raziskovalne naloge in delovnih tez

Author(s): Maja Simoneti

Source: *Urbani Izziv*, No. 21/22, PLANIRANJE IN UREJANJE PODEŽELJA (december 1992 / December 1992), pp. 103-108

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180200>

Accessed: 21-02-2025 18:32 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

- Pozetto, M., Jože Plečnik e la scuola di Wagner, Alba editrice, Torino, 1968.
- Krečič, P., Plečnik, DZS, Ljubljana, 1992.
- Marsikaj je o njem napisanega tudi v Zbornikih LŠA od leta 1982 dalje.
- ²⁸ Risbe Proporcijских analiz: Rok Račičič, Nataša Oblak in Urh Razpet.
- ²⁹ Ivan Cankar, Kurent.
- ³⁰ Kurent, T., Marinko, J., Proporzioni spaziali nelle architetture di Max Fabiani, Studi Goriziani, luglio-dicembre 1976.
- ³¹ Citat iz 60. nadaljevanja Spominov na Plečnika, ki jih je objavil V. Lenarčič v Slovincu, 17.12.1991.

Maja Simoneti

Javne zelene površine

Predstavitev raziskovalne naloge in delovnih tez

Predstavljam dele raziskovalne naloge, ki so zanimivi kot samostojnejša razmišljanja in spodbuda za strokovno razpravo¹. V prvem delu povzemam miselni okvir naloge, razmišljanja v zvezi z izrazjem in predstavljam sistem, ki ga predlagam kot strukturno ogrodje za kompleksno reševanje problematike javnih zelenih površin. V drugem delu so predstavljena problemska jedra obstoječega planskega dokumenta z vidika javnih zelenih površin in razmišljanja o potrebnih strokovnih korakih na področju.

Deli naloge, kot je kronološki pregled načrtovalskih prizadevanj, ki je bil pomemben v postopku razčiščevanja pogledov in ustvarjanja izhodišč, so za predstavitev manj zanimivi. Zato pa so obdelave iz raziskovalne naloge dopolnjene z nekaterimi nadaljnjimi razmišljanji o temi².

Kratka predstavitev vsebine raziskovalne naloge

Namen naloge je bil ugotoviti, kakšna so bila načrtovalska prizadevanja na področju zelenih površin v Ljubljani, kakšne so njihove posledice in kaj se iz njih lahko naučimo. Ugotovitve so služile kot argumentacija za pripravo predloga novih, drugačnih, dolgoročnih planskih konceptov v urejanju problematike javnih zelenih površin v Ljubljani.

Naloga ima tri vsebinske dele:

- uvodna poglavja, kjer je ob argumentaciji pomembnejši del o izrazju na področju javnih zelenih površin,
- časovni pregled konceptualnega načrtovanja mestnih zelenih
- površin s poudarkom na presoji danes pristojnega koncepta usmerjanja razvoja javnih zelenih površin,
- predlogi za pripravo sistematične obravnave področja javnih zelenih površin.

Javne zelene površine so bile v načrtih (od konca 18. stol. do današnjih dni) vedno upoštevane in strokovno znanje o njihovem pomenu je bilo skladno s svetovnimi gibanji. Vendar pa so ljubljanske zelene površine posledica naravnih danosti, posameznih prizadevanj, dejanskega pomena mesta in ne predlogov iz kompleksnih planov. Ti so ostajali praviloma neizpeljani.

Danes veljavni prostorski plan je, v nasprotju z rešitvami na drugih področjih, za zelene površine preveč načelen in premalo strukturiran, da bi dosegel namen uveljaviti sistem zelenih površin.

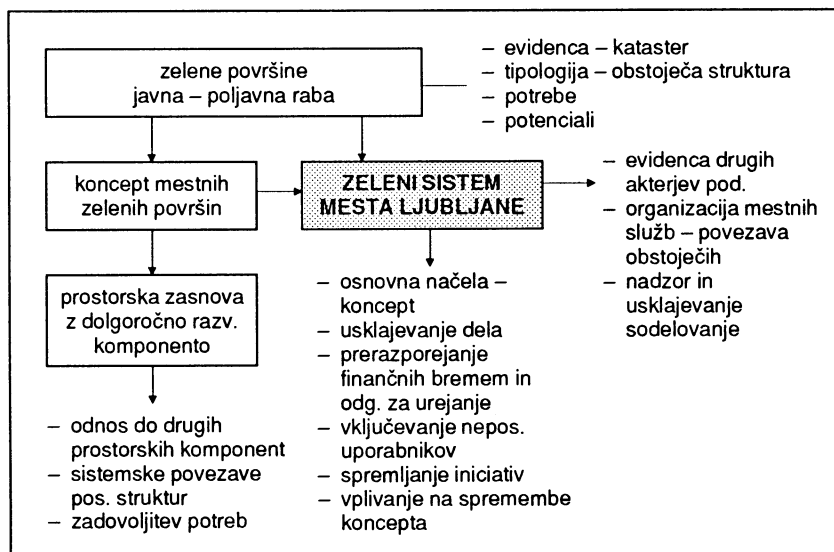
Zasnova celovitega reševanja problematike javnih zelenih površin je zamišljena kot zeleni sistem, ki deluje kot koordinativni in operativni mehanizem. Njegov del je koncept javnih zelenih površin, kot planersko - načrtovalska kategorija, ki zagotavlja usklajen razvoj javnih zelenih površin, pomembne mestne strukture.

V zaključnem poglavju so posredovani nekateri predlogi za nadaljnje strokovne akcije.

Predmet naloge je dolgoročno načrtovanje javnih zelenih površin na ravni mesta. Javnost določa predvsem način rabe in dostopnost, ne lastnina.

Zasebne zelene površine niso predmet naloge, so pa pomemben del strukture mestnih zelenih površin. Vplivajo na potrebe prebivalcev po zelenih površinah, na zaznavno podobo mesta in prispevajo k zeleni masi.

Javne zelene površine so nosilec načrtovane podobe zelenih površin v mestu, ker nanje sega vpliv dolgoročnega načrtovanja kot posrednika javnega interesa.

Shema: Problemi, ki jih rešuje sistem

Uvodna razmišljanja

Ljubljana s časom pridobiva na značilno mestni podobi, ki jo določajo načini rabe mestnega prostora, navade in potrebe meščanov. Če smo v preteklosti še ugotavljali, kako je potrebno prebivalcem mestno življenje šele predstaviti, približati, moramo priznati, da je v mestu vedno več meščanov tretje ali celo četrte generacije, ki živijo značilno mestno življenje. Vedno manj je družin, ki ob koncu tedna redno odhajajo v druge kraje. Meščani se zadržujejo v mestnih parkih, delajo izlete v obrobne gozdove, uporabljajo športne in odprte površine neposredno ob svojih bivališčih, obiskujejo kulturne prireditve, lokale in središče mesta.

Mestne zelene površine so pomemben del strukture mesta, ki je deležen vedno večjega laičnega in strokovnega zanimanja. Ljudje se skladno z rastjo ekološke zavesti in občutkom ogorčenosti vedno bolj organizirano, pa tudi brezglavo borijo za vsako rastlino v mestu. Gibanjem državljanov se pridružujejo tudi trendi v stroki, ki se zavzemajo za t. i. sodobne, ekološke koncepte urejanja zelenih površin.

Srečujemo se s problemi, ki jim je utečeni način reševanja vedno redkeje kos. Uporabniki zahtevajo več

zelenih površin in so kritični do posegov v obstoječe površine.

V takih razmerah postaja odgovornost stroke in potreba po definiranju konkretnih problemov vedno večja. Pravila poseganja v ta območja so mnogo manj določena in načelna kot pri drugih vitalnih območjih mesta. V strokovnih rešitvah zato prihaja do podleganja "zelenih" programov drugim.

Potrebne so globalne, sistemske rešitve, ki bodo osnova za usklajene posege in prepričljive dialoge z uporabniki. Gradivo, izdano na podlagi ankete o problemih mesta Ljubljane leta 1991, predstavlja raznovrstnost pogledov na zelene površine, njihovo količino in podobo in tako podpira mnogostranska prizadevanja na področju urejanja mestnih zelenih površin.

Pri tem so pomembne tri značilnosti zelenih površin:

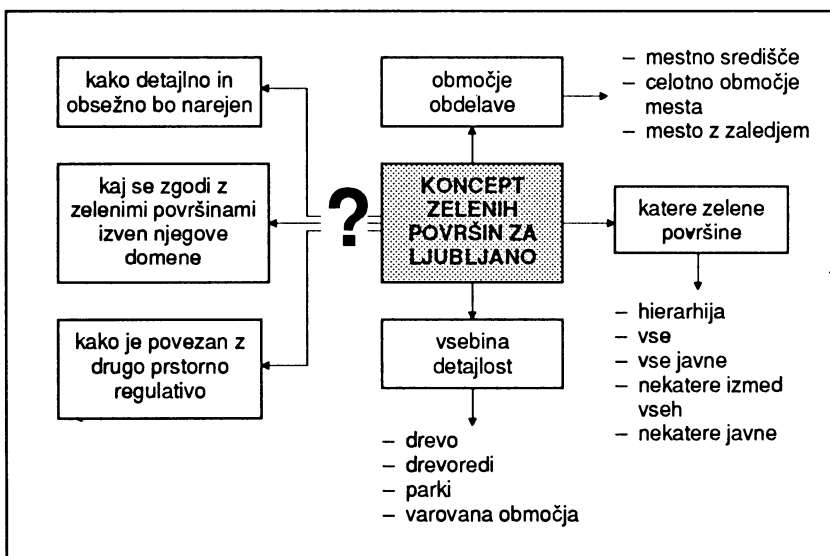
- sprememba namembnosti iz zelene površine ali potencialne zelene površine v drugo rabo je praviloma trajna,
- obdobje od zasnove in izvedbe do zrele, zelene podobe zelene površine je zelo dolgo,
- javne zelene površine predstavljajo enega od segmentov mestne strukture, ki je bistveno odvisen od proračuna

in ugotovitve iz kronološkega pregleda načrtovanja zelenih površin v nalogi:

- potreba po javnih zelenih površinah v mestu, je odvisna od njegove velikosti in naravnih danosti,
- zagotovitev javnih zelenih površin je odvisna od utemeljitve potreb in gospodarske moči mesta,
- dolgoročno načrtovanje mestnega razvoja je pomembno iz funkcionalnih razlogov in kot možnost uresničevanja javnih interesov,
- pretirana razčlenitev problemov in izpopolnjenost rešitev ter premajhna operativnost vodita k neupoštevanju načrtov,
- javne zelene površine so toga kategorija načrtovanja³, kot take jih lahko zagotavljamo samo z mehanizmom neke vrste dolgoročnega plana; potrebno jih je zavarovati pred dejavnejšimi prostorskimi prvimi in rabami⁴,
- potrebo po javnih zelenih površinah lahko deloma opredelimo normativno, vendar je struktura javnega zelenja pomembnejša od količine.

V času, ko skušamo prekiniti z "napakami" iz preteklosti in se izrazu dolgoročni plan izogibamo iz ideoloških razlogov, je potrebno opozoriti, da v prostoru načelno velja dolg časovni obrat, ki je pri zelenih površinah še posebej poudarjen. Razmišljanja vnaprej so iz zgodovine prostorskega urejanja edino logična in znana. Izrazi, kot so dolgoročni plan in dolgoročno planiranje, so smiselni ne glede na čas, v katerem so se pri nas uveljavili, in dobro opredeljuje vsebino dela in naravo predmeta, ki ga označujejo.

Vzpostaviti je potrebno sistem, ki bi lahko bil enakovredna prostorsko-načrtovalska kategorija drugim rabam v mestu. Seveda ni namen in ne potreba končno opredeliti podobo in vsebino javnih zelenih površin. Prizadevali naj bi si za sistem, ki bi v okviru načelno usklajene prihodnje podobe in rabe mestnih površin zagotavljal meščanom in mestu potrebne zelene površine, kar pomeni, da se zelenim površinam zagotavlja avtonomen vstop v prostorski razvoj mesta.

Shema: Dilema priprave koncepta

Izrazje

Opredelitev izrazja za področje mestnih zelenih površin je eden od predpogojev za uspešno usklajevanje dela. Uporaba izrazja za področje zelenih površin je pestra in nedosledna.

Ločimo lahko vsaj tri vrste izrazja. Eno so zapisane definicije v leksikonih in podobnih virih, drugo je izrazje, ki ga uporabljajo strokovnjaki v svojih delih, tretje, najbolj pestro in variabilno, je izrazje v pogovornem strokovnem jeziku.

Za prvo velja, da ga je zelo malo in da slabo pokriva potrebe strokovnega jezika. Drugo je, odvisno od pristopa strokovnjaka, različno dobro opredeljeno in dosledno uporabljano v posameznih delih. Področje strokovne komunikacije pa je, prav zaradi pomanjkljivih temeljnih izrazov in nenačelnosti njihove rabe, najšibkejši člen verige. Po potrebi se uporabljajo izrazi, ki trenutno zadovoljijo sogovornika ali namen govorca.

V leksikonu Cankarjeve založbe Okolje je razlaga za zelene površine⁵, ki jih v rabi imenujemo tudi javne zelene površine oz. ki je povzeta po Zakonu o urejanju vzdrževanju in varstvu zelenih površin v naseljih (člen 2). Če sta izraza zeleni klin⁶ in zeleni pas⁷ razmeroma dosledno uporabljana za opisani pomen, pa to gotovo ne drži pri izrazu zeleni plan⁸. Tega načrtovalci pogosto uporabljajo kot izraz za generalni načrt zelenih površin. Pojasnilo z izrazom generalni izhaja iz ustaljenega izraza generalni plan mesta (GUP), ki ga poznamo tudi v obliki dolgoročni načrt. Ker je izrazje tudi politično obremenjeno, se izrazi mešajo in spreminjajo pri razmeroma nespremenjenem predmetu obravnave.

Posamezni avtorji si za potrebe svojega dela definirajo pojmovni okvir obdelane teme. Če pri tem posežejo v temelje pomena (Doležal 1991) in ob uporabi izrazov jasno definirajo področje zanimanja, je njihova izbira uporabljenih izrazov nesporna. Vendar pa taka razlaga

omogoča, da avtor opredeli odprti prostor⁹ ali proste površine, izvzemiš prometne površine kot "površine v mestu, ki jih prebivalci uporabljajo za preživljanje prostega časa in bivanje na prostem ter za zadovoljevanje različnih potreb, katerih glavna značilnost so običajno vegetacijske prvine, ki pa se lahko pojavljajo tudi kot ena od prvin v zgradbi oziroma v minimalnih količinah" (Doležal 1991) ali s skupnim izrazom zelene površine.

Zgornji zapis se zdi pomemben ne le kot uvod v razlago za nalogo izbranih pojmov, ampak tudi kot opozorilo na še eno odprto temo strokovnega obravnavanja zelenih površin. Brez jasno definiranih in sistematično uporabljenih izrazov na tem področju bomo še dolgo lahko drug drugega slepili, kaj vse je na področju narejeno.

V nadaljevanju so predstavljeni pojmi, ki so uporabljeni v nalogi. Gre za med mnogimi uporabljanimi in zapisanimi pojmi po presoji izbrane izraze, ki kar najbolje predstavljajo zeleno. Pri tem je bilo vodilo tudi iskanje notranje logike, ki omogoča jasno definiranje posameznega pojma, nezamenljivost in ločljivost izrazov, ki bi lahko služili namenu in rabi.

Večina izrazov ni nova, gre le za detajle razlage in dosledno uporabo.

Zelene površine

Izraz uporabljam kot najširši splošno poznan pojem, ki ne vsebuje nikakršnih opredelitev. V njem niso pomembni vsebina, velikost, ureditev ali naravnost, namen zelene površine; gre za abstrakten pojem, ki pokriva spekter bolj in manj znane tipologije zelenih površin.

Javne zelene površine

so mestne zelene površine, ki so v javni in poljavni rabi. Gre za način rabe in dostopnost, ne pa za načelno vprašanje lastnine. V kontekstu naloge je upoštevana možnost, da so tudi površine v zasebni lasti lahko javne. Vsebinsko razlago dopolnjuje opis izraza zelene površine iz leksikona Okolje.

Mestne zelene površine

so vse zelene površine v okviru območja mesta in mestnega vplivnega območja. Načeloma jih sestavljajo javne, poljavne in zasebne zelene površine v vsej svoji pestri strukturi.

Zeleni sistem

je globalna shema urejanja področja mestnih zelenih površin. Predstavlja predpogoj za uspešen nadzor nad razvojem zelenih površin, porabo sredstev in predvsem koordinacijo posameznih posegov in odgovornih služb. Predstavlja enega izmed sistemov, s pomočjo katerih deluje organizacija dela in življenja v mestu.

Koncept zelenih površin

je načrt mestnih zelenih površin, ki je rezultat združevanja obstoječih zelenih površin z novo potrebnimi v sistem. Tak koncept je del zelenega sistema. Njegovi sestavni deli so različne zelene površine, ki so logično in smiselno razporejene v vsebinski in funkcionalni soodvisnosti. Koncept zelenih površin deluje kot sistem, v njem obstajajo pravila, po katerih se njegove prvine obnašajo druga do druge, in predvsem tudi pravila, kako se kot celota ali preko podsistemov veže na druge mestne prvine, prav tako sisteme (na primer promet, šole, industrija).

Gre za načrtovalsko kategorijo, ki načelno in smiselno opredeljuje zelene površine mesta kot sistemsko strukturo, ne za popoln načrt obstoječih (v bistvu element katastra) in načrtovanih zelenih površin (del koncepta).

Funkcije zelenih površin

Izraz pokriva paletu funkcij, ki jih zelene površine potencialno imajo: rekreacijska, varovalna, družbena, ekološka, mestotvorna.

Potrebe

se pojavljajo v dvojnem pomenu - kot potrebe po zelenih površinah in kot potrebe, ki jih ljudje zadovoljujejo v okolju mestnih zelenih površin.

Potrebe, ki jih zadovoljujemo na zelenih površinah, se deloma prekrivajo s funkcijami zelenih površin. Odražajo način življenja in biološke potrebe človeka.

Potrebe po zelenih površinah so na podlagi izraženih potreb prebivalcev in mestnih dejavnosti zbrane količine zelenih površin.

Struktura zelenih površin

govori o različnih tipih zelenih površin, ki zadoščajo različnim potrebam mesta in meščanov. Struktura je del koncepta, predstavlja pestrost pojavnih oblik zelenih površin in možnost združevanja prek programov in zadovoljevanja potreb ter njihovo izključevanje.

Struktura govori o sestavi, razporeditvi in ustroju delov celote, to je zelenih površin.

Tukaj je pomemben pojem tipologija, ki govori o pojavnih ali hipotetičnih oblikah zelenih površin, ne pa o njihovi odvisnosti in povezanosti. Iz strukture lahko povzamemo tipologijo ali pa v teoriji lahko iz tipologije razvijemo strukturo.

Avtonomnost zelenih površin

pomeni, da so zelene površine enakovredna prvina mestnega prostora. S svojo pojavnostjo sooblikujejo mestno podobo, zadovoljujejo do-

ločene potrebe prebivalcev in nepreključno zasedajo določen prostor v mestu. Kot take morajo biti tudi načrtovane in urejane, vedno v kontekstu celote, a z izrazito lastno avtoriteto.

Kot je zapisano, so se izrazi razvili ob delu, zahtevajo strokovno razpravo in seveda dosego konsenza. Namen je bil predvsem poiskati vsebini primerne izraze, ki bi nezamenljivo služili rabi. Razprava in usklajevanje, razčiščevanje mnenj so več kot zaželeni in predvsem potrebni.

Javne zelene površine - sistem

Zeleni sistem je zamišljen kot kompleksna struktura, ki povezuje dogoročni plan zelenih površin - koncept in za njegovo delovanje potrebne ukrepe in službe. Predstavlja celostno ureditev področja prostorske rabe zelenih površin za mesto.

Namen zelenega sistema je zagotavljanje koordiniranih akcij strokovnih služb za dosego zadovoljive, načrtovane podobe in racionalne porabe sredstev in delovnih moči.

Gre za morda trenutno neaktualno centralizacijo, ki pa je mišljena predvsem programsko, vsebinsko in ne izvedbeno. Problematika javnega zelenja je pestre narave in ni

domena ene stroke ali ene mestne službe. Njena narava pa govori prav v prid temu, da se odgovorni in strokovno usposobljeni vendarle na neki točki združujejo in se tam razhajajo.

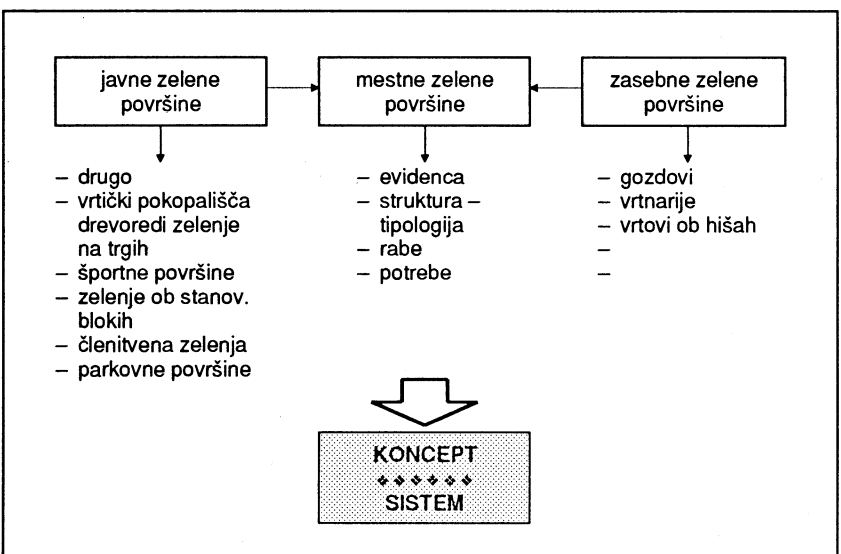
Kako se nam v današnjem času kaže tak sistem in katere prednosti lahko ima? Gre za razmišljanje o tem, da naj se poveže posamezno olepševalno akcijo turističnega društva z obstoječimi in načrtovanimi ureditvami ljubljanskih ulic, in o tem, da naj bodo mestni vrtnar, mestni gozd in vrtnarija med sabo povezani, odvisni.

Koncept

Dolgoročni načrt mestnih zelenih površin ali koncept zelenih površin je osnova in pogoj za nastavitev zelenega sistema. Koncept je del dolgoročnega načrta mestnega razvoja in njegovega notranjega ustroja. Po svoji naravi je načrtovalska kategorija, ki ima naslednje funkcije:

- omogoča pregled nad strukturo zelenih površin, prikazuje povezanost in odvisnost zelenih površin,
- vzpostavlja zelene površine kot enakovreden segment prostorske rabe nasproti drugim delom mesta,
- omogoča širitev zelenega sistema v skladu s potrebami, razvojnimi trendi in obstoječimi problemi - rezervacija potencialnih razvojnih območij,
- izloča iz drugih rab posebna območja - zaščita naravne dediščine in posebnih krajinskih, ekoloških pojavov,
- predstavlja potrebno osnovo za ustvarjanje kvalitetnih pogojev za delo in dejavno vodenje mestnih parkovnih služb.

Koncept je nosilec glavnih idej prostorske zasnove mestnih zelenih površin. Načeloma naj bi podal temeljito strukturno delitev zelenih površin v mestu in nanjo vezanih rab. Ne bi pa bil tisti, ki bi zagotavljal vsakemu meščanu njegove kvadratne metre zelenja. Vprašanje strokovnega konsenza je, v kakšen detajl naj bi tak dalj časa aktualen načrt šel. Vsekakor je pomembna

Shema: Mestne zelene površine

taka zasnova, ki se bo lahko prilagajala spremembam v času in hkrati argumentirano zastopala bistvene prvine koncepta. Vprašanje takega plana (dela plana) ni več zagotovitev neke nedoločne optimalne količine zelenih površin na prebivalca, ampak ob poznavanju navad in želja meščanov na podlagi strokovnega znanja, zgledov in trendov od drugod priprava nekakšne globalne sheme zelenih površin v mestu z ustrezno ponudbo progamov, vsebin¹⁰. Glavne poteze, povezovalni elementi, naravne danosti, dekompenzacija primanjkljaja večjih zelenih površin so bistvene prvine, na katere se drobna struktura pripenja skladno z možnostmi in izraženimi potrebami. Hiearhija izvedbenih in načrtovalskih akcij, ki sledijo konceptu, ga izvajajo in dopolnjujejo, naj odloči o tem, kje in kako se organizira lokalno igrišče za otroke. Koncept je nosilec globalnih prvin, kot so na primer:

- mestni, območni in karejski parki,
- reprezentativne površine,
- načela ureditve mestnih vpadnic,
- odnos zelene površine : športne površine,
- odnos do vrtičkarstva,
- naravne značilnosti mesta in njihova ureditev (gozd, relief in vode),
- odnos do naravnega zaledja mesta, opredelitev migracijskega območja rekreativcev iz mesta in druge.

Koncept je po opisani ideji del sistema ogrodja, s pomočjo katerega naj bi urejali zelene površine v mestu. Omogoča razporeditev funkcij in rab v okviru zelene strukturne podobe. Njegova vsebina mora zagotoviti zadovoljitev potreb in predvideti operacionalizacijo¹¹.

Kataster

Del sistema predstavlja posnetek stanja ali kataster. Kataster zelenih površin je mnogo natančnejši odraz stanja, kot ga potrebujemo za nadaljnje načrtovanje, je pa odločilnega pomena za druge postopke dela z javnimi zelenimi površinami. Kataster je lahko zgolj posnetek stanja, lahko pa je tako organiziran posnetek stanja, da omogoča tudi:

- načrtovanje vzdrževalnih del,
- predvidevanje prenovitvenih posegov,
- porabo razpoložljivih mestnih financ,
- oddajo javnih zelenih površin v upravljanje ali vzdrževanje,
- pogoje za uporabo javnih zelenih površin,
- hiearhijo pomembnosti dela.

Kataster omogoča oblikovanje potreb in odločanje na področju organizacije, vzdrževanja in urejanja mestnih zelenih površin.

Kataster mora biti usklajen z drugimi bankami podatkov v mestu¹².

Upravljanje

Sistem organiziranja mestnih služb¹³ za področje javnih zelenih površin je odvisen od mnogih dejavnikov. Poudariti velja potrebnost sodelovanja in usklajevanja dela. Ne spuščam se v način današnjega organiziranja kot zahtevnega samostojnega področja, ampak poudarjam kompleksnost problematike in iz tega izhajajoča načela za uspešno delovanje.

Nujna je opredelitev tistih področij dela, ki so v mestnem interesu in katerih opravljanja nikakor ne moremo pustiti izven stalnega nadzora. To so dela in naloge, ki jih vezemo na mestni proračun. To ne pomeni, da mora mesto zanje imeti določeno službo. Opravljanje del lahko naroči pri ustreznem podjetju, posamezniku. Mora pa mesto zagotavljati njihov izvajanje s stalnim dotokom denarja, kontrole in strokovnih intervencij.

Za primer pogledimo mestne gozdove, ki jih je mesto najprej prevzelo v upravljanje (5000 ha), nato pa prepuščilo gospodarjenje z njimi gozdnemu gospodarstvu (danes Rast parkovni gozdovi upravlja z nekako 1000 ha v mestnem središču). Primer govori o tem, kako pomembne so prejšnje priprave in jasni cilji.

Problem dobro predstavijo možni scenariji za organizacijsko področje mestnih gozdov (ob strani puščamo problemski sklop prostorskih in lastninskih scenarijev):

- določen obseg gozdov mesto proglasi za mestne parkovne gozdove, ustanovi parkovno službo in ta skrbi za vse posege v teh gozdovih in na drugih parkovnih površinah,
- določene parkovne gozdove ureja in vzdržuje posebna ekipa, gozdarska služba, ki lahko ali pa tudi ne sodeluje tudi pri drugih parkovnih problemih, kadar so gozdarske narave,
- parkovne gozdove za potrebe mesta ureja gozdna služba, podobna gozdnemu gospodarstvu.

Poudariti želim to, da zeleni sistem odseva v organizaciji mestnih služb in da je njegova zasnova odločilna za uspeh. Samo smiselna razčlenitev problemov bo omogočila sistem odgovornosti, neodvisen od lastnine, količine in vsebine, ki bo omogočal jasen nadzor nad porabo sredstev.

Alternativne možnosti

Strokovno bi bilo potrebno preveriti in s sistemom vpeljati tudi druge možnosti za urejanje javnih zelenih površin. Kakor koli so potrebne javne zelene površine opredeljene, vedno so v nesorazmerju z razpoložljivimi sredstvi. Zanimivo bi bilo razmišljati o združevanju zasebnih in javnih interesov na območjih javnih zelenih površin.

Znati bi morali poiskati čim več možnosti prenosa stroškov urejanja in vzdrževanja z mestnega proračuna. Upoštevajo naj se zasebni interesi in interesi podjetij, vendar ne v smislu uporabe parka za zasebno pridelovanje hrane. Gre za park kot kulturni prostor in za potrebe mesta, za katerega podoba in delovanje je ob ustreznih možnostih mogoče najti različne sponzorje.

Gre za študijo o dejavnostih, ki korelirajo in zadovoljujejo obe strani. Vključene naj bi bile preproste rešitve, ki že delujejo, ko prebivalci stanovanjskih blokov samostojno urejajo zelenice pred njimi, in bolj kompleksne, ko bi mestni park oddali v urejanje in vzdrževanje podjetju, ki bi si s tem naredilo reklamo in mestu zagotovilo park. Kontrola takih posegov je lahko zelo stroga: na podobo lahko vplivamo do detaj-

la ali pa zgolj spremljamo procese in vplivamo na globalne opredelitve.

V prvem primeru izkoristimo pomen identifikacije s prostorom. Stanovalci, zainteresirani za svojo okolico, lahko pod nadzorom ali brez njega, s svojimi delom in delno ali popolnoma s svojimi sredstvi urejajo zelene površine, ki jim pripadajo. Uredijo različno pestre in programsko bogate ambiente. Najmanjši problem je zagotoviti določeno podobo z nekaterimi obveznimi smernicami in z iz proračuna priskrbljenimi rastlinami.

V drugem primeru določamo pravila sodelovanja strožje in se ne smemo bati, da pobude nihče ne bo sprejel. Popuščanje soinvestitorjem bi lahko bilo pogubno. Vedno in povsod se moramo zavedati, da odgovorne službe v mestu narekujejo pravila. Lastno odtegotvanje pravici o odločanju je lahko problematično. V primeru, da pogoji sodelovanja niso ali ne morejo biti jasno definirani, se je takim pobudam treba izogniti.

Za zagotavljanje nekaterih javnih interesov ni dovolj le mestni denar. To ne pomeni priznanja obubožanja, ampak izkoriščanje pravega trenutka. Samo razumno je izkoristiti pripravljenost soinvestiranja, če lahko odločamo o programih, podobi in plačilu (načinu reklame, višini odbitka od davka in podobno).

Časovne opredelitve

Naloga tako predstavljenega sistema je, da zagotavlja izvajanje programov. Priprava programov za posege pomeni, prvino dograjevanja zastavljenih ciljev, preverjanje delovanja sistemov in usklajevanje z gospodarskimi možnostmi mesta (alternativni načini so bili že omenjeni in sodijo zraven). Sam sistem je potrebno sproti prilagajati novim spoznanjem in zahtevam.

Sistem načeloma ni časovno omejen. Kadar se dobro vpelje in deluje, se tudi prilagaja spremembam in novim prostorsko-načrtovalskim zasnovam. Zagotovitev določenih ciljev pa se veže na krajše roke posameznih nalog.

Programi

Vsebinski del predstavlja nalogo, vezano na poznavanje potreb, in ga rešujemo v okviru koncepta javnih zelenih površin. Ko izločimo zelene površine, ki so pomembne zaradi naravnih pogojev in v njih zagotavljamo pretežno pasivno rekreacijo (poti, klopi, razgledišča), smo pred problemom programske opredelitve zelenih površin. Po analizi današnjega plana ugotovimo, da je vedno lažje zagotoviti prostor nekaterim aktivnejšim programom kot pa na primer parkovnim površinam v klasičnem pomenu.

Prav uvedba sistema in novega koncepta naj bi uredila tudi ta razmerja. Argumente za organizacijo in ureditev parkovnih površin težko zberemo. Brez pretiravanja o nemočnosti parkovnih površin v mestu najbolje govori mestni park Tivoli.

Prihodnjic več o analizi obstoječega plana, konceptu in predlogih za nadaljnje strokovne dejavnosti na področju dela.

Maja Simoneti, dipl. inž. kraj. arh., LUZ, Ljubljana

Opombe

- ¹ Urejanje mestnega prostora: Javne zelene površine; naročnik: Mesto Ljubljana, Mestni komite za raziskovalno dejavnost, izvajalec: Ljubljanski urbanistični zavod, M. Simoneti. Poročilo marec 1992.
- ² Raziskovalno delo je vezano na magistrski program v okviru raziskovalnega statusa Ministrstva za znanost in tehnologijo na Katedri za krajinsko arhitekturo, BF - Agronomija.
- ³ Javne zelene površine se ne vežejo na obrat kapitala (vsaj trenutno še ne) in zahtevajo popolno posredništvo (načeloma ni inercije nastanka).
- ⁴ Kot pravi Delovni osnutek Ljubljane 2000 (l. 1982): zagotoviti jim enakovreden položaj v primerih križanja interesov.
- ⁵ Zelene površine: površine, ki ustvarjajo možnosti za rekreacijo, varujejo zemljišča in vodne tokove pred škodljivimi klimatskimi idr. vplivi ter ohranjajo estetsko podobo naselja; javni parki, nasadi, drevoredi, zelenice; skupine gozdnega drevja na površini do 6 arov; gozdovi s posebnim pomenom, zemljišča, ki se po zakonu o gozdovih

štejejo za gozdne površine; posamezne skupine dreves, posamezno za naravno okolje pomembno drevje; zelene površine v stanovanjskih naseljih; zelenice ob javnih komunikacijah in vodnih površinah; zelenice ob kulturno-zgodovinskih objektih ter posamičnih turističnih idr. javnih objektih; zelenice ob kopalniških, športnih in otroških igriščih, pokopališčih itd.

- ⁶ Zeleni klin: prezračevalni koridor, oblika zazelenitve mesta, ki členi zazidane mestne površine in vključuje odprto krajino v mestno tkivo.
- ⁷ Zeleni pas: zaščitni pas zelenih površin okrog naselij in med njimi, ki služi kot naravna ali zasajena površina za rekreacijo, zlasti v velikih mestih.
- ⁸ Zeleni plan: načrtovanje ozelenitve okolja (zelenice, parki itd.).
- ⁹ Ogrin (Sinteza, 1982, str. 280): odprt prostor v mestu "so območja, ki niso zasedena s pozidavo in imajo ploskovni značaj"
- ¹⁰ Teza: Ni odločilna količina, pač pa kakovost; viri kažejo, da ugotovljene stopnje zadovoljstva z zelenimi površinami ne korelirajo s količino le-teh, pač pa s ponudbo in možnimi rabami, stopnjo identifikacije in ne nazadnje s kulturnozgodovinskimi opredelitvami določenega okolja.
- ¹¹ Možnost operacionalizacije načrta zelenih površin predstavlja pomemben racionalni kriterij, ki lahko odločilno vpliva na rezultat; to ne pomeni, da naj bi bil zaradi trenutnih gospodarskih težav pripravljen minimalistični koncept, ampak zahteva za ogrodje načrta jasno predstavlo o potrebnih vloženi sredstvih (ideje za izvedbo od financiranja do angažiranja meščanov).
- ¹² To predpostavlja usklajenost obdelave v smislu strojne in programske opreme; kataster je del mestnega informacijskega sistema.
- ¹³ Izraz uporabljam kot znano prisodobo za različne komunalne organizacije, ki delujejo na področju javnega zelenja.